

Uskotun miehen ja edunvalvojan tehtävistä

Nykyisessä yhteiskunnassa monilla on vaikeuksia hoitaa raha-asioitaan ja muita asioitaan sekä valvoa oikeuksiaan. Tämä saattaa johtua dementiasta, pitkäaikaisesta sairaudesta, huonosta psyykkisestä terveydestä tai toimintarajoitteesta. Niillä, joilla on vaikeuksia valvoa oikeuksiaan, saattaa olla tarve saada apua muilta. Ellei apua tarvitsevalle ole omaisia, jotka voisivat auttaa tässä tai jotakuta jolle he voisivat antaa valtakirjan asioiden hoitamiseen, kyseeseen saattaa tulla uskotun miehen tai edunvalvojan hankkiminen.

Uskottu mies

Uskottu mies toimii yksityisen henkilön asiamiehenä. Tehtävään saattavat kuulua oikeuksien valvominen, omaisuuden hoitaminen ja henkilöstä huolehtiminen, riippuen tämän tarpeista.

- Oikeuksien valvominen merkitsee henkilön edustamista esimerkiksi viranomaiskontakteissa. Tässä voi olla kyse erityisasunnon, asuntolisän tai vammaiskorvauksen hakemisesta tai jostakin päätöksestä valittamisesta. Kyse voi olla myös henkilön etujen valvonnasta perunkirjoituksessa ja perinnönjaossa.
- Omaisuuden hoitaminen merkitsee päivittäisistä raha-asioista huolehtimista tarkistamalla tulot ja maksamalla laskut sekä hallinnoimalla säästö pääomaa.
- Henkilöstä huolehtiminen merkitsee sitä, että huolehdittava saa hyötyä rahoistaan esimerkiksi siten, että uskottu mies pitää huolta siitä, että hänen päämiehensä saa mahdollisimman hyvät elinolosuhteet ja että hän panee merkille päämiehensä sosiaalisten kontaktien ja mielekkäiden aktiviteettien tarpeet. Se merkitsee myös sitä, että uskottu mies huolehtii, että hänen päämiehensä saa tarvitsemansa henkilökohtaisen hoivan.

Uskotun miehen tulee myös huolehtia päämiehensä etujen valvomisesta. Sitä vastoin tehtävään ei kuulu suorittaa sellaisia tehtäviä, kuten ruokaostosten tekeminen, saattajana toimiminen lääkärissäkäynneillä, muuttosiivoukset tai verhojen asettaminen paikalleen.

Uskotun miehen käyttäminen on vapaaehtoista ja päähenkilö säilyttää oikeustoimikykynsä. Uskottu mies suorittaa tehtävänsä neuvonpidolla päämiehensä kanssa, ja hän toimii aina tämän paras mielessään. Uskottu miestä ei määrätä, jos henkilön avun tarve voidaan tyydyttää jollakin muulla tavalla, esimerkiksi valtakirjan avulla. Monissa tapauksissa saattaa riittää, että henkilö saa apua sosiaalipalvelun kautta järjestettävän yhteyshenkilön, asumistukijan tai henkilökohtaisen asiamiehen avulla.

Pitä mielessä, että 1. heinäkuuta 2017 voimaan tulleen lainmuutoksen johdosta on nykyään mahdollista, että sairaan henkilön omaiset voivat edustaa tätä, jos on ilmeistä, ettei hän sairauden, psyykkisen häiriön tai heikentyneen terveydentilan tai muun vastaavan syyn takia enää pysy hoitamaan raha-asioitaan. Omaisen saama valtuutus koskee

normaaleja, hänen päivittäiseen elintapaansa liittyviä oikeustoimia, kuten laskujen maksamista, asuntoavustuksen hakemista ym.

Edunvalvoja

Edunvalvonta ei ole erona uskotun miehen toimeen vapaaehtoista, vaan pakkotoimenpide. Se voi tulla ajankohtaiseksi, jos henkilö esimerkiksi väärinkäyttöongelmien tai psyykkisen häiriön johdosta toimii itseään tai omia raha-asioitaan vahingoittavalla tavalla tai jos hän on vaarassa tulla hyväksikäytetyksi. Se, joka joutuu edunvalvonnan alaiseksi, menettää joko kokonaan tai osittain oikeutensa käyttää omia pankkitilejään ja solmia sopimuksia. Edunvalvoja ei tarvitse päämiehensä suostumusta tämän edustamiseksi. Edunvalvojan tehtävä ei muuten eroa uskotun miehen tehtävästä. Edunvalvontaa ei saa järjestää, jos henkilön avuntarve voidaan tyydyttää jollakin muulla tavalla, kuten uskotun miehen avulla.

Uskotun miehen ja edunvalvojan hakeminen

Käräjäoikeus päättää uskotun miehen tai edunvalvonnan määräämisestä. Henkilö voi itse hakea uskottua miestä tai edunvalvojaa. Myös hänen omaisensa ja yliholhooja voivat tehdä sen. Hakemus jätetään suoraan käräjäoikeuteen. Sosiaalipalvelun ilmoitus uskotun miehen tarpeesta jätetään yliholhousviranomaisen kansliaan. Hakemukseen tulee oheistaa:

- lääkärintodistus (laadittuna sosiaalihallituksen erityiselle lomakkeelle)
- uskotun miehen tai edunvalvojan tarpeen vahvistava sosiaalinen selvitys. Sen voi laatia esimerkiksi sosiaalipalvelun kuraattori tai asiankäsittelijä.
- mahdollinen ehdotus uskotuksi mieheksi tai edunvalvojaksi.

Kenestä voi tulla uskottu mies tai edunvalvoja?

Laissa vaaditaan, että uskotuksi mieheksi tai edunvalvojaksi valittavan tulee olla nuhteeton, kokenut ja muutenkin sopiva henkilö. Tämä merkitsee, että ehdokasta koskevia tarkistuksia tehdään kruununvoudin rekisteristä ja poliisin rasiterekisteristä. Kahden henkilön tulee todistaa tulevan uskotun miehen sopivuus tehtävään. Hänen tulee myös olla suorittanut peruskoulutuksen. Ellei päämiehellä ole mitään omaa ehdotusta sopivasta uskotusta miehestä tai edunvalvojasta, käräjäoikeus voi määrätä tehtävään ulkopuolisen henkilön.

Tilitys ja selonteko

Uskotut miehet ja edunvalvojat ovat velvollisia jättämään yliholhoojalle ennen 1. maaliskuuta vuosittaisen tilityksen. Tilityksessä tulee laatia yhteenveto päämiehen tuloista ja menoista. Tietoja tulee jättää myös hänen varoistaan ja veloistaan. Vuoden aikana tulee pitää kassakirjaa tai vastaavaa. Myös tehdystä työstä on jätettävä selonteko.

Yliholhoojan suostumus

Tietyt toimenpiteet vaativat suostumusta yliholhoojalta. Tämä koskee muun muassa nostoja yliholhoojan sulkemilta tileiltä, perinnönjakoa, ostoja ja asunnon myyntiä.

Palkkio

Uskotulla miehellä ja edunvalvojalla on oikeus kohtuulliseen palkkioon suoritetusta tehtävästä. Pääsääntönä on, että päämies maksaa itse tämän palkkion. Kulut ovat tavallisesti noin 15 000 – 20000 (2024) kruunua vuodessa.